

AMETNIKUEETIKA PRAKTILISI TEEMASID KAARDISTAVATE KOHTUMISTE KOKKUVÖTE

MÄRTS 2025

Teemade kaardistamiseks kohtuti valitsusasutuste ja kohaliku omavalitsuse siseauditi juhtide, personalijuhtide ja korrupsiooniennetuse eest vastutavate avalike teenistujatega (kokku toimus 8 kohtumist).

VÄLJENDUSVABADUS

- Mitmes intervjuus toodi välja, et teadlikkus sellest, kas avalikus kommunikatsioonis (sh sotsiaalmeedias) **esindatakse ainult oma valdkonda** või avalikku sektorit tervikuna, on pigem madal. Eelkõige mõeldakse oma asutuse ja oma valdkonna vaatenurgale ning huvidele. Nähakse ennast ametnikuna eelkõige konkreetse valdkonna edendajana ning riiki vaadatakse sageli pigem kriitiliselt (maksab vähe palka jne).
- Samuti toodi välja mõnede avalikust teenistusest **lahkunud ametnike arvamusalaldusi** meedias (nt maksu- ja tollipoliitika, etenduskeskkonnad, kaitsepoliitika). Sageli võetakse kriitiliselt sõna selles valdkonnas, milles avalikus teenistuses oldi.
- Levinud on **teiste avaliku sektori asutuste („selja taga“) kritiseerimine ja isegi halvustamine** avalikkuse või ka sihtgruppide, koostööpartnerite ees (n-ö süü veeretamine). See kahjustab oluliselt riigi tegevuse usaldusväärset ja pärsib koostööd. Omavahelised eriarvamused tuleks vähemalt püüda lahendada omavahel, enne sihtgruppide või avalikkuse ette minemist.

KINGITUSED JA SOODUSTUSED

- Ametnikele saadetakse **tasuta piletid ja tasuta kutsed**. Kultuurivaldkonnas on see väga levinud tava (puudutab ka kohalikke omavalitsusi). Näited, et mõned suured kontserdikorraldajad saavad suures koguses tasuta pileteid. Eesti Kontserdi hooaja avamise piletid nõukogu liikmetele. Kas kultuurivaldkonna nõunike töö on käia kontsertidel või teatris? Paralleelina, kui on hasartmängu valdkonna nõunik, kas tas täidab kasiinos tööülesandeid? Kas toiduvaldkonnaga tegelev ametnik peaks saama tasuta toitu? Kultuurikorraldajate huvi tuua kohale VIPid (nt Saaremaa ooperipäevadel toimuvad ministrite ja tippjuhtide kohtumised, kus osaletakse tasuta pääsmetega).
Soovitus vaadata nende külastuste eesmärki ja mahtu. Asutuste jaoks on tegemist ju kuluga ning etendusasutuste jaoks on see saamata jäänud tulu. Kui on tööülesanne, siis kas ministriumidel võiks selleks olla eraldi fond? Kas selles valdkonnas laiema teavituse/ringkirja saatmine aitaks?
Antud valdkonna puhul on tegemist soodustuste valdkonna erijuhtumiga. Sama võib kehtida ka mõnede konverentside puhul, kuhu mitmed ametiisikud saavad kutsed.
- Sarnaselt kingitakse endiselt **kinkekaarte**, kuid tunnetuslikult osatakse seal paremini probleemi tajuda. Nt merendusvaldkonnas tavaks Tallinkil kinkekaarte jagada – konkreetsel juhtumil jäeti kasutamata.
- Konverentsid jm üritused (suurte rahvusvaheliste) ettevõtete kulul. Kallid lõunasöögid (nt erialaliitude korraldatud).

RIIGI VARA TÕHUS JA SÄÄSTLIK KASUTAMINE

- **Riigi raha säästlik kasutamine, tõhusus ja mõjus** kui väärtused ja mõtteviis ei ole tavapärane. Otsitakse pigem JOKK olukordi, kui tegelikku kokkuhoidu ja tõhusust. Toodi näiteid suurest valitsusasutusest, kus peeti normaalseks lähetada ca 50 ametnikku teise riiki konverentsile.

Eriti suurema eelarvega allasutuste teadvusse pole kärpeolukord paradoksaalsel kombel veel jõudnud, elatakse usus (või vähemalt praktikas), et vahendid ei vähene ning võib vanaviisi jätkata.

Toodi välja, et kui hallatavatest asutustest tehti riigi sihtasutused, siis suures osas unustati ka ära riigi raha kasutamise reeglid.

- Mure on ka sellega, et **asutuste põhitegevust ostetakse sisse** (nt õigusloome, õigusnõu, poliitikanalüüs, audit jm). See tähendab, et asutusesisest teadmist ei teki (professionaalsus kui väärtus) ning lisandub kulu.
- Taas tõusetus küsimus, kas tõhususe ja säästlikkuse teema peaks eetikakoodeksisse selgemalt sisse kirjutama.

HUVIDE KONFLIKT

- **Avalikud teenistujad riigi äriühingute ja sihtasutuste nõukogudes.** Riigivara seadus näeb ette, et nõukogu kaitseb omaniku ehk riigi huvisid. Millistel juhtudel tuleks ametnikul ennast seda äriühingut või sihtasutust puudutavatest otsustest taandada? Seondub ka kõrvaltegevuste teemaga – kui ametnik nimetatakse nõukokku teenistusülesannete raames, siis ei ole tegemist kõrvaltegevusega.

Toodi näide ministeeriumist, kus kantsler on näiteks sihtasutuse nõukogus (samal ministeeriumil on antud sihtasutuse asutajaõigused). Kui on vaja erinevaid juhtimisotsuseid teha, siis kummal pool lauda ta istub? Või näiteks taheti sarnase sihtasutuse nõukokku määrata ministeeriumi osakonna juhataja (nimetamiskomitee ei soovinud nimetada).

[Selles teemas on vajalik koostöö Rahandusministeeriumis riigi osaluspoliitika eest vastutajatega]

- Rollikonfliktid – kas riigi, asutuse või erakonna huvide esindamine/ülesannete täitmine?

KÕRVALTEGEVUS

- Hea praktika laiendada kõrvaltegevuse teavitamise kohustust kõigile asutustele ja töötajatele.
- Näide kõrvaltegevuse keelamisest – ministeeriumi ühe poliitikavaldkonna juht oli sama valdkonna seltsi juhatuses, hiljem nõukogus.
- Näited spetsiifilistest valdkondadest, kus spetsialisti ametisse saamiseks pole kõrvaltegevust ära keelatud - kutseline kalur kalavaldkonna poliitikakujundajana, mesinik mesindusvaldkonna nõunik, lennunduses järelevalve inspektor lennundusettevõttes lennutunde sooritamas.
- Siin laiemalt küsimus ka väärtuste konfliktist ja usaldusväärsest kui eetikakoodeksi tuumväärtusest.

PÖÖRDUKSED JA LOBITEGEVUS

- Toodi välja, et paljud ametnikud/poliitikakujundajad tulevad erasektorist ning nende teadlikkusega tuleks eraldi tegeleda.
- Pöörduste teemast juba räägitakse teadlikult ja rohkem, kuid siiski mitte veel piisavalt. Mida rohkem juhtumeid kajastatakse meedias, seda rohkem oskavad ka ametnikud küsida õige ja vale käitumise kohta.
- Sisekordadesse võetud üle lobistide hea tava.

TÖÖKIUS

- Korduvalt toodi välja kui üha enam tähelepanu vajav teema. Viisakus, abivalmidus ja koostöö avalike teenistujate vahel ja juhtimisalluvuses. Juhtimiskvaliteet.

- Ka ametnike kaitsmine väliste isiklike rünnakute, sõimamise, ähvarduste eest. Asutused on hakanud seetõttu ka töötajate kontakte (eelkõige telefoni) mitte avalikustama. Kannatavad inimesekesksus ja avatus kui väärtused.

SEADUSLIKKUS JA MUU

- Ametnikud valdkonna ekspertidena rahvusvaheliste organisatsioonide heaks tööd tegemas. Ikka levinud praktika vormistada lähetusena. [*Eetikanõukoogu seisukoht sel teemal olemas.*]
- Endiselt suur segadus ametiisiku mõistega.
- Teadmatusest või mitte süvenemisest seaduserikkumisele kaasaaitamine.
- Kaugtöö – eetika vaatest ei ole kaugtöö probleeme teadvustatud (nt veebikoosolekud kohvikutes vm avalikus ruumis, kus on pealtkuulajaid). On küll küberturvalisuse reeglid ja tehnilise vahendi kasutamise reeglid.

Kohtumised toimusid 11.02- 4.03.2025, eetikanõukogu poolt osalesid ja kokkuvõtte koostasid:

Anna Laido, Rahandusministeeriumi nõunik

Külli Taro, Ametnikueetika nõukogu esimees